

ПРИЧОРНОМОРСЬКИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ЕКОНОМІКИ ТА ІННОВАЦІЙ

ІННОВАЦІЙНА ПЕДАГОГІКА

Науковий журнал

Випуск 92

Том 1

Видавничий дім
«Гельветика»
2026

Головний редактор:

Терешкінас Артурас – доктор соціальних наук, професор, професор кафедри соціології Університету імені Вітовта Великого (Каунас, Литовська Республіка)

Члени редакційної колегії:

Байша Кіра Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов Херсонського національного технічного університету

Благуна Наталія Михайлівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки початкової освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Боровик Людмила Андріївна – кандидат педагогічних наук, доцент, член-кореспондент Міжнародної кадрової академії, доцент кафедри теорії і методики журналістської творчості Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука

Бочелюк Віталій Йосипович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри Запорізького національного технічного університету

Галацін Катерина Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри англійської мови технічного спрямування № 2 Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Козяр Микола Миколайович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теоретичної механіки, інженерної графіки та машинознавства Національного університету водного господарства та природокористування

Кочарян Артур Борисович – кандидат педагогічних наук, доцент, радник Міністра освіти і науки України

Кузьменко Ольга Степанівна – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри фізико-математичних дисциплін Льотної академії Національного авіаційного університету, старший науковий співробітник Національного центру «Мала академія наук України»

Невмержицька Олена Василівна – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

Пагута Мирослав Вікторович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри технологічної та професійної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

Пермінова Владислава Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування Чернігівського національного технологічного університету

Пушкарьова Тамара Олексіївна – доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України

Шапошникова Ірина Василівна – доктор соціологічних наук, професор, декан соціально-психологічного факультету Херсонського державного університету

Шкабаріна Маргарита Андріївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти, Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука

Алісаускіене Мілда – доктор соціальних наук, професор, завідувач кафедри соціології Університету імені Вітовта Великого (Каунас, Литовська Республіка)

Гражієне Віталія – доктор педагогічних наук, завідувач відділу якості освіти Вільнюської академії мистецтв (Вільнюс, Литовська Республіка)

Конрад Яновський – PhD, ректор Економіко-гуманітарного університету у Варшаві (Варшава, Республіка Польща)

Електронна сторінка видання – www.innovpedagogy.od.ua

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Internet
Вченою радою Причорноморського науково-дослідного інституту
економіки та інновацій (протокол № 2 від 23.02.2026 року)

**Журнал включено до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б»)
у галузі педагогічних наук (A1 – Освітні науки, A2 – Дошкільна освіта,
A3 – Початкова освіта, A4 – Середня освіта (за предметними спеціальностями),
A5 – Професійна освіта (за спеціалізаціями), A6 – Спеціальна освіта (за спеціалізаціями))
відповідно до Наказу МОН України від 14.05.2020 № 627 (додаток 2)**

**Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International
(Республіка Польща)**

Реєстрація суб'єкта у сфері друкованих медіа: Рішення Національної ради України
з питань телебачення і радіомовлення № 1552 від 09.05.2024 року
(Ідентифікатор медіа R30-04409)

Суб'єкт у сфері друкованих медіа: Приватна установа «Причорноморський науково-дослідний інститут
економіки та інновацій» (вул. Інглезі, буд. 6/1, оф. 135, м. Одеса, 65101, info@iei.od.ua,
тел. +38 (093) 120-27-72)

Мови видання: українська, англійська, польська, німецька, французька.

Міжнародний цифровий ідентифікатор журналу: <https://doi.org/10.32782/2663-6085>

ISSN 2663-6085

© ПУ «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій», 2026

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Василенко О.М., Гуменюк О.О.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ СОЦІОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В МАЙБУТНІЙ ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ..... 11

Kalahurka K.I., Myshchychshyn I.Y., Kryva M.W.

THE IDEA OF FORMING PEDAGOGICAL PROFICIENCY IN SCIENTIFIC RESEARCH OF SCHOLARS OF THE DEPARTMENT OF PEDAGOGY AND PSYCHOLOGY OF LVIV UNIVERSITY IN THE SECOND HALF OF THE 20TH CENTURY.....15

Князян М.О., Лимаренко О.А.

ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІМ ФАХІВЦЯМ ПРОФЕСІЙНО-СПРЯМОВАНОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....18

Фучила О.М.

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ МЕТОДІВ ТА КРИТЕРІЇВ НАВЧАННЯ ВІЗУАЛЬНОЇ ГРАМОТНОСТІ В УНІВЕРСИТЕТАХ: СВІТОВИЙ ДОСВІД.....22

Шапран О.І., Шапран О.Ю.

ЗАСТОСУВАННЯ ПРОГНОСТИЧНИХ МЕТОДІВ У ФОРМУВАННІ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ..... 26

РОЗДІЛ 2. ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ (З ГАЛУЗЕЙ ЗНАНЬ)

Батечко Д.П., Пісарькова О.Р.

ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ ВІДНОВЛЕННЯ В ТРЕНУВАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ СТУДЕНТІВ-ФУТЗАЛІСТІВ: УЗАГАЛЬНЕННЯ ДОСВІДУ.....32

Возна З.О.

ПРОЄКТНІ УРОКИ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ: З ДОСВІДУ ДІЯЛЬНОСТІ..... 36

Volkova S.G., Maiier N.V.

MODERN TECHNOLOGIES IN DEVELOPING ENGLISH WRITING COMMUNICATION OF FUTURE MANAGERS IN FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY..... 41

Говоруха Н.В., Корінь С.М.

ПОЛІТКОРЕКТНІСТЬ ЯК СКЛАДНИК МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО УСНОГО ПЕРЕКЛАДАЧА: МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ.....45

Горват М.В., Фенчак Л.М., Кузьма-Качур М.І.

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ІНТЕГРАЦІЇ ЕТНОПЕДАГОГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В КРАЄЗНАВЧУ ДІЯЛЬНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ..... 51

Задорожна Т.П.

ЛЕКСИЧНА МІКРОСИСТЕМА СУЧАСНИХ ЕЛЕКТРОТЕХНІЧНИХ СИСТЕМ: СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ АНАЛІЗ.....56

Заїка О.В.

ВИКОРИСТАННЯ ІСТОРИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МАТЕМАТИКИ ТА ІНФОРМАТИКИ.....60

Іванова В.В.

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: КОНЦЕПЦІЯ НУШ.....65

Ігнатенко В.О.

ПЕДАГОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНФОРМАТИКИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ.....70

Калашник Н.Я., Щіпець С.Д., Позднякова М.М.

ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ: НОРМАТИВНІ ВИМОГИ, СУЧАСНИЙ СТАН І НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ.....74

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ІНТЕГРАЦІЇ ЕТНОПЕДАГОГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В КРАЄЗНАВЧУ ДІЯЛЬНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF INTEGRATING ETHNOPEDAGOGICAL POTENTIAL INTO LOCAL HISTORY EDUCATION OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS

У статті здійснено теоретичне обґрунтування методичних засад інтеграції етнопедagogічного потенціалу в краєзнавчу діяльність здобувачів початкової освіти у контексті компетентнісної моделі навчання та ідей Нової української школи. Проаналізовано наукові підходи до розуміння етнопедagogічного досвіду як ресурсу розвитку особистості та чинника культуровідповідного навчання. Показано, що етнопедagogічний потенціал локального середовища охоплює традиційні знання про природу, способи господарювання, соціальні практики громади, фольклор і символічні уявлення, які можуть виступати дидактичним ресурсом інтегрованого навчання. Спрямовано увагу науковців та педагогів практиків на те, що для початкової школи звернення до етнопедagogічного досвіду має особливу значущість, оскільки молодший шкільний вік характеризується підвищеною чутливістю до соціальних зразків поведінки, символічних образів і емоційно насичених форм пізнання.

Обґрунтовано, що краєзнавча діяльність є природним освітнім простором реалізації етнопедagogічного потенціалу, оскільки забезпечує безпосередній зв'язок навчання з соціокультурним досвідом дитини та сприяє формуванню її культурної ідентичності. Визначено методичні засади інтеграції етнопедagogічного потенціалу, зокрема принципи культуровідповідності навчання, діяльнісного засвоєння культурного досвіду, інтеграції освітніх галузей та емоційно-ціннісного залучення учнів. Доведено, що реалізація цих засад можлива через дослідницькі, проєктні, екскурсійні та моделювальні форми освітньої діяльності, під час спостережень за сезонними змінами в природі, які забезпечують перехід від репродуктивного ознайомлення з традиціями до їх діяльнісного осмислення.

Зроблено висновок, що інтеграція етнопедagogічного потенціалу в краєзнавчу діяльність молодших школярів сприяє формуванню їхньої культурної ідентичності, пізнавальної активності та ціннісного ставлення до рідного краю.

Ключові слова: етнопедagogічний потенціал, краєзнавча діяльність, початкова освіта, культурна ідентичність; Здобувачі

початкової освіти, інтегроване навчання, соціокультурне середовище, діяльнісний підхід.

The article provides a theoretical substantiation of the methodological foundations for integrating ethnopedagogical potential into the local history activities of primary education learners within the framework of the competency-based learning model and the ideas of the New Ukrainian School. Scientific approaches to understanding ethnopedagogical experience as a resource for personal development and as a factor in culturally responsive education are analyzed. It is demonstrated that the ethnopedagogical potential of the local environment encompasses traditional knowledge about nature, methods of householding (economic activities), community social practices, folklore, and symbolic representations, which can serve as a didactic resource for integrated learning.

It is substantiated that local history activities constitute a natural educational space for the implementation of ethnopedagogical potential, as they ensure a direct connection between learning and the child's sociocultural experience and contribute to the formation of cultural identity. The methodological foundations for integrating ethnopedagogical potential are defined, including the principles of cultural congruence in education, activity-based assimilation of cultural experience, integration of educational fields, and students' emotional and value-based engagement. It is proven that the implementation of these principles is possible through research, project-based, excursion, and modeling forms of educational activity, which facilitate the transition from reproductive familiarization with traditions to their active and meaningful comprehension.

It is concluded that the integration of ethnopedagogical potential into the local history activities of younger schoolchildren promotes the development of their cultural identity, cognitive activity, and value-based attitude toward their native land.

Key words: ethnopedagogical potential, local history activities, primary education, cultural identity; primary education learners, integrated learning, sociocultural environment, activity-based approach.

УДК 373.3.013:39:373.3.015.31:908

DOI <https://doi.org/10.32782/ip/92.1.10>

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Горват М.В.,

orcid.org/0000-0003-2320-9731

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики
початкової освіти
Мукачівського державного університету

Фенчак Л.М.,

orcid.org/0000-0002-3960-8959

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики
початкової освіти
Мукачівського державного університету

Кузьма-Качур М.І.,

orcid.org/0000-0002-8580-5830

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики
початкової освіти
Мукачівського державного університету

Постановка проблеми. Сучасні освітні трансформації, пов'язані з упровадженням компетентнісної моделі навчання та ідей Нової української школи, актуалізують потребу посилення культуротворчої функції освіти. У цих умовах особливого значення набуває формування у здобувачів початкової освіти усвідомленої належності до культурної спільноти, розвитку їхньої національної ідентичності, ціннісного ставлення до традицій і соціального досвіду рідного краю. Зазначені

орієнтири визначають необхідність інтеграції етнокультурного та соціального досвіду в освітній процес початкової школи як важливої передумови становлення особистості молодшого школяра.

Період навчання в початкових класах є чутливим для засвоєння культурних норм, моделей поведінки та способів взаємодії людини з природним і соціальним середовищем. Саме в цьому віці формуються первинні уявлення про Батьківщину, локальну спільноту, культурні символи й традиції,

що забезпечує підґрунтя для подальшого розвитку громадянської та соціокультурної компетентностей. У цьому контексті краєзнавча діяльність розглядається як ефективний педагогічний інструмент, що забезпечує безпосередній зв'язок навчання з життєвим досвідом здобувача освіти, сприяє дослідницькій активності та формує емоційно-ціннісне ставлення до навколишнього світу.

Водночас етнопедагогічний потенціал локального культурного середовища у шкільній практиці використовується фрагментарно. Його залучення в краєзнавчу діяльність молодших школярів часто обмежується репродуктивним ознайомленням з окремими фактами культури без їх діяльнісного осмислення, що зумовлює потребу теоретичного обґрунтування та методичного визначення засад інтеграції етнопедагогічного потенціалу в освітній процес початкової школи.

Аналіз останніх публікацій. Проблематика інтеграції етнопедагогічного потенціалу в освітній процес початкової школи перебуває на перетині кількох наукових напрямів – етнопедагогіки, теорії виховання, методики навчання та краєзнавчої освіти. У вітчизняній педагогічній думці вона розглядається не як окремий змістовий напрям, а як спосіб культурної інтерпретації освітнього середовища.

Теоретичне підґрунтя етнопедагогічного підходу до виховання особистості було закладене в працях М. Стельмаховича, який розглядав народну педагогіку як систему духовно-моральних орієнтирів і соціально вироблених способів взаємодії з природним та суспільним середовищем [12]. С. Гончаренко наголошував на культуротвірчій функції освіти, підкреслюючи, що педагогічна система має ґрунтуватися на національному досвіді, оскільки саме він забезпечує цілісність формування особистості [3].

У сучасних дослідженнях О. Сухомлинської етнопедагогічна проблематика розглядається крізь призму історико-педагогічної традиції, що дозволяє трактувати культурну спадщину як ресурс розвитку освітніх практик [13].

Ґрунтовні дослідження етнокультурних тенденцій розвитку змісту шкільної освіти в Україні представлені у працях Г. Вишневої [2]. Науковиця окрім теоретичних засад проблеми запропонувала організаційні та педагогічні умови розвитку етнокультурного потенціалу вчителів. Проблемі формування духовно-морального розвитку школярів на основі етнокультурних традицій та історичної пам'яті українського народу в співпраці школи, сім'ї й громадськості присвячені дослідження Т. Котенко [8].

У контексті підготовки педагогічних кадрів проблему досліджувала Л. Кобзаренко, яка визначила педагогічні умови формування морально-ціннісних орієнтацій майбутніх учителів засобами етнопедагогіки [7].

Окрему групу становлять дослідження шкільного краєзнавства. М. Горват та М. Кузьма-Качур розглядають краєзнавчу діяльність як інтегративний освітній феномен, що сприяє активізації пізнавальних і ціннісних процесів молодших школярів [4]. Багатофункціональність шкільного краєзнавства підкреслює В. Прокопчук, який визначає його як діяльність, що поєднує дослідження природи, історії й культури рідного краю [10].

Проте дослідники здебільшого зосереджуються на змістових і виховних можливостях краєзнавства, тоді як механізми його методичної взаємодії з етнопедагогічними ресурсами розроблені недостатньо.

Мета статті – теоретично обґрунтувати методичні засади інтеграції етнопедагогічного потенціалу в краєзнавчу діяльність здобувачів початкової освіти та визначити його педагогічні можливості у формуванні культурної ідентичності, пізнавальної активності й ціннісного ставлення до рідного краю.

Виклад основного змісту. У сучасній педагогічній науці етнопедагогічний потенціал розглядається не лише як сукупність традиційних знань і культурних практик, а як ресурс розвитку особистості, що забезпечує її входження в історично сформований досвід спільноти краю. Його зміст охоплює духовні цінності, соціальні норми, народні уявлення про працю, мораль, красу, взаємодопомогу, що передаються через традиції, фольклор, обрядовість і повсякденні соціальні практики. Таким чином, етнопедагогічний потенціал виступає не тільки інформаційним компонентом освіти, а й культурним середовищем становлення особистості.

Для початкової школи звернення до етнопедагогічного досвіду має особливу значущість, оскільки молодший шкільний вік характеризується підвищеною чутливістю до соціальних зразків поведінки, символічних образів і емоційно насичених форм пізнання. Саме у цей період формується здатність дитини співвідносити власний досвід із досвідом попередніх поколінь, що забезпечує становлення почуття приналежності до культурного простору рідного краю. Залучення етнопедагогічного потенціалу в освітній процес дозволяє наповнити освітню діяльність життєвим змістом, наблизити її до реального соціального контексту та забезпечити зв'язок між знаннями і повсякденною практикою.

Впровадження інтегрованого навчання в початковій школі дає можливість розглядати етнопедагогічний потенціал як смислотворчий компонент освітнього середовища. Його використання сприяє формуванню у здобувачів початкової освіти цілісного уявлення про взаємозв'язок людини, природи й культури, оскільки традиційні способи господарювання, календарні уявлення, народні

прикмети чи ремесла відображають багатовіковий досвід адаптації людини до природного середовища. Таким чином, етнопедагогічний потенціал не обмежується виховною функцією, а виступає також дидактичним ресурсом, що поглиблює розуміння природничих, соціальних і культурних явищ та їх взаємозв'язок.

Проте ефективність використання етнопедагогічного потенціалу залежить від способу педагогічної інтерпретації. Репродуктивне ознайомлення з традиціями або символами не забезпечує їхнього особистісного прийняття здобувачами освіти. Лише залучення їх у діяльність, що передбачає дослідження, моделювання, спостереження та інтерпретацію локального культурного досвіду, дозволяє перетворити етнопедагогічний потенціал на чинник розвитку пізнавальної активності й ціннісних орієнтацій. У цьому контексті краєзнавча діяльність виступає природним освітнім простором, у якому етнокультурний досвід набуває конкретного змісту та стає доступним для безпосереднього осмислення учнями.

У вітчизняній педагогічній традиції звернення до етнокультурного досвіду розглядається як важлива умова формування цілісної особистості учня. Так, М. Стельмахович у працях з етнопедагогіки підкреслював, що народна педагогіка акумулює соціально вироблений досвід виховання, у якому поєднуються моральні цінності, норми взаємодії з природою та традиційні моделі поведінки людини у спільноті [12].

Для початкової школи значення культуровідповідного навчання обґрунтовано у працях О. Савченко, яка підкреслює необхідність опори на життєвий досвід дитини та соціокультурний контекст її розвитку як умову формування цілісної картини світу молодшого школяра [11].

У працях М. Горват та М. Кузьми-Качур, присвячених методиці природничої освіти молодших школярів, обґрунтовано, що пізнання довкілля набуває результативності за умови його безпосереднього дослідження у природному й соціокультурному середовищі дитини. Такий підхід відкриває можливість для інтеграції у зміст навчання традиційних способів природокористування, народних прикмет і локальних практик взаємодії людини з природою [9]. За цих умов етнопедагогічний досвід постає не як допоміжний ілюстративний матеріал, а як дидактичний ресурс, що сприяє усвідомленню учнями взаємозв'язку культури, природи й господарської діяльності людини.

Інтеграція етнопедагогічного потенціалу в краєзнавчу діяльність молодших школярів потребує методичного осмислення не лише змістових, а й діяльнісних механізмів навчання. Першою методичною засадою такої інтеграції є **принцип культуровідповідності навчання**, що передбачає опору на традиції, досвід і цінності локальної

спільноти. Як зазначає О. Сухомлинська, культуровідповідність – це педагогічний принцип, що відображає відповідність виховання дітей вимогам культури тієї спільноти, народу, середовища і часу, в яких відбувається освітній процес [6, с. 442]. Принцип культуровідповідності, як відзначають К. Шевчук та О. Тирон, передбачає оволодіння основами екологічної культури, формування свідомої поведінки, діяльності, заснованої на емоціях та почуттях. Це проявляється у взаємодії дитини з рослинами і тваринами, коригуванні своєї поведінки у природі, не нав'язуванні ігор, які несуть загрозу тваринам тощо [14].

У переліку одинадцяти ключових компетентностей, визначених Державним стандартом початкової освіти, особливе місце посідає культурна компетентність [5], формування якої безпосередньо пов'язане з реалізацією принципу культуровідповідності навчання. Інтегрований зміст початкової освіти має репрезентувати соціокультурний простір життєдіяльності школяра та забезпечувати його поступове входження у систему суспільних відносин. За такого підходу краєзнавча діяльність постає природним освітнім середовищем реалізації культуровідповідного принципу, оскільки інтегрує знання про природу, історію й культуру рідного краю та сприяє особистісному осмисленню учнями власної культурної ідентичності.

Другою засадою є **принцип діяльнісного засвоєння культурного досвіду**, відповідно до якого етнопедагогічний потенціал має реалізовуватися через активну участь учнів у дослідженні локального середовища. У основі результативної реалізації даного принципу, на думку науковців, є навчання молодших школярів за умови безпосередньої взаємодії з довкіллям, спостереження та практичних дій. Це означає, що ознайомлення з традиціями чи народними уявленнями повинно відбуватися через спостереження, моделювання, дослідницькі завдання та проєктну діяльність [9].

Третьою методичною засадою виступає **принцип інтеграції освітніх галузей**, який забезпечує поєднання природничих, соціальних і культурних аспектів пізнання. У працях Н. Бібік підкреслюється, що інтегроване навчання сприяє формуванню цілісної картини світу учня та дозволяє пов'язувати знання з різних освітніх сфер у межах єдиної навчальної ситуації [1]. Застосування етнопедагогічного потенціалу в краєзнавчій діяльності дозволяє органічно поєднувати природничу, громадянську, мовно-літературну, мистецьку та соціальну і здоров'язбережувальну освітні галузі.

Четвертою засадою є **принцип емоційно-ціннісного залучення учнів**, що передбачає формування особистісного ставлення до рідного краю. Історико-педагогічні дослідження засвідчують, що культурна спадщина набуває виховної сили

лише тоді, коли вона пов'язана з переживанням, досвідом і діяльністю дитини. Саме тому краєзнавча діяльність має будуватися як простір відкриття, а не як повідомлення готових фактів. Як слушно зазначено К. Шевчук та О. Тиرون, діти погано засвоюють те, що не зачіпає їхні почуття, не має для них особистісного значення. Тому важливо, щоб дитина сприймала об'єкти вивчення як суб'єкти [14].

Таким чином, методичні засади інтеграції етнопедагогічного потенціалу в краєзнавчу діяльність молодших школярів ґрунтуються на культуровідповідності навчання, діяльнісному засвоєнню досвіду, інтеграції освітніх галузей та емоційно-ціннісному залученню учнів. Їх реалізація забезпечує перехід від формального ознайомлення з традиціями до осмисленого включення дитини в культурний простір рідного краю.

Реалізація цих засад можлива через різні форми краєзнавчої діяльності: фенологічні спостереження з урахуванням народних прикмет, дослідження традиційного використання природних ресурсів, проєкти родинної культурної пам'яті, знайомство з ремеслами, моделювання традиційного житлового простору та творче відтворення культурних символів та ін.

Етнопедагогічний потенціал може реалізовуватися через дослідження здобувачами початкової освіти традиційних уявлень про природу та господарювання. Під час спостережень за сезонними змінами здобувачі початкової освіти можуть співвідносити результати власних фенологічних спостережень із народними прикметами, поширеними в регіоні (наприклад, у Закарпатті існують уявлення про поведінку лелек, бджіл чи стан гірських потоків як ознаки зміни погоди). Таке поєднання емпіричних спостережень і народних знань дозволяє осмислити практичну спрямованість традиційного досвіду та формує в учнів дослідницьке ставлення до довкілля.

Іншим прикладом може бути дослідження традиційного використання рослин у побуті закарпатських родин – зокрема лікарських трав, що застосовувалися для приготування настоїв або оберегів. Аналіз таких практик сприяє розумінню зв'язку між природними ресурсами краю та культурою повсякденного життя громади, сприяє формуванню екологічно доцільної поведінки.

Проєктна діяльність дозволяє здобувачам освіти безпосередньо взаємодіяти з носіями культурного досвіду. Наприклад, у межах проєкту «Традиції моєї родини» вони можуть досліджувати особливості святкування Різдва чи Великодня у закарпатських селах, фіксує локальні обрядові елементи – колядування, прикрашання оселі, приготування традиційних страв. Або ж при виконанні проєкту «Ремесла мого краю», учні збирають інформацію про місцеві промисли, зокрема

ткацтво, різьблення по дереву чи лозоплетіння. Така діяльність не лише формує уявлення про культурну спадщину, а й сприяє розвитку комунікативних умінь, оскільки передбачає спілкування з родичами, майстрами або працівниками музеїв. У результаті учні не лише отримують знання про культурну спадщину, а й переживають досвід соціальної взаємодії, що відповідає компетентнісним орієнтирам початкової освіти

Важливою формою актуалізації етнопедагогічного потенціалу є безпосереднє знайомство з традиційними ремеслами під час екскурсій. Наприклад, під час відвідування майстерні лозоплетіння здобувачі освіти можуть спостерігати процес виготовлення кошиків, меблів або декоративних виробів, що традиційно використовувалися в господарстві закарпатських родин. Знайомство з технологією заготівлі лози, її обробки та використання дозволяє усвідомити зв'язок між природними ресурсами регіону і культурною діяльністю людини. Подібні екскурсії можуть доповнюватися відвідуванням місцевих етнографічних музеїв або історичних садиб, де представлені зразки традиційного житла, одягу та предметів побуту. Така форма роботи сприяє формуванню емоційного зв'язку з культурним середовищем і допомагає учням сприймати традиції як частину сучасного життя громади.

Інтерактивною формою краєзнавчої діяльності здобувачів початкової освіти є моделювання та творча робота. Творчі форми роботи дозволяють учням відтворювати культурний досвід у власній діяльності. Наприклад, під час вивчення теми житла та побуту учні можуть створювати макети традиційної закарпатської садиби з характерними елементами – дерев'яною хатою, господарськими спорудами, садом і городом; моделювання плану історичного центру населеного пункту, реконструкція народного календаря, виготовлення виробів за мотивами народних ремесел або складання родинного дерева. Така діяльність допомагає усвідомити просторову організацію традиційного господарства та його залежність від природних умов.

Іншим прикладом може бути виготовлення орнаментальних композицій за мотивами закарпатської вишивки або розпису, що дозволяє дослідити символіку кольорів і форм. У процесі такої роботи учні не лише відтворюють декоративні елементи, а й осмислюють їх культурне значення та зв'язок із життям громади.

Під час такої творчої діяльності етнопедагогічний потенціал реалізується через поєднання знань, творчості та соціального досвіду. Учні не лише дізнаються про традиції, а й відтворюють їх у символічній формі, що сприяє формуванню уявлення про культуру як живий процес взаємодії поколінь.

Таким чином, етнопедагогічний потенціал краєзнавчої діяльності здобувачів початкової освіти набуває конкретного змісту через дослідження народних знань про природу, вивчення традиційних ремесел, участь у культурних практиках громади та творче моделювання локального культурного простору. Такий підхід забезпечує перехід від інформативного ознайомлення з традиціями до їх діяльнісного осмислення, що є важливою умовою формування культурної ідентичності та пізнавальної активності учнів.

Висновки. У дослідженні обґрунтовано доцільність розгляду етнопедагогічного потенціалу як інтегративного ресурсу освітнього процесу початкової школи. Показано, що його актуалізація у краєзнавчій діяльності забезпечує зв'язок освітнього змісту з соціокультурним середовищем здобувачів освіти та сприяє формуванню культурної ідентичності й ціннісного ставлення до рідного краю.

Доведено, що ефективність інтеграції зумовлюється реалізацією принципів культуровідповідності, діяльності, інтеграції освітніх галузей і емоційно-ціннісного залучення. Визначено, що дослідницькі, проєктні, екскурсійні та моделювальні форми діяльності є найбільш результативними для реалізації етнопедагогічного потенціалу в початковій школі.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробленні цифрових форм репрезентації етнокультурної спадщини, зокрема інтерактивних карт, віртуальних екскурсій та цифрових архівів локальної культурної пам'яті.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бібік Н. М. Нова українська школа: поради для вчителя. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
2. Вишневська Г. П. Організаційні та педагогічні умови розвитку етнокультурного потенціалу вчителів. *Актуальні питання у сучасній науці*. Вип. 9, 2023. С. 687–697. //doi.org/10.52058/2786-6300-2023-9(15)-687-697

3. Гончаренко С. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. 367с.

4. Горват М.В., Кузьма-Качур М.І. Феномен краєзнавства як ресурс морального виховання здобувачів початкової освіти. *Наукові інновації та передові технології (Серія «Педагогіка»)*, № 2(30) 2024. С. 1242 – 1251.

5. Державний стандарт початкової загальної освіти. (2025) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1810-2025-%D0%BF#Text>

6. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

7. Кобзаренко Л. А. Виховання морально-ціннісних орієнтацій студентів педагогічних коледжів засобами етнопедагогіки. автореф. дис... канд. пед. наук.: спец. 13.00.07 – теорія і методика виховання. К., 2016. 20 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/708728/1/Kobzarenko_dis.pdf

8. Котенко Т.О. Роль етнокультурних традицій народу в духовно-моральному розвитку особистості. URL: <http://library.ippro.com.ua/attachments/article/288/Розвиток%20аксіологічної%20культури%20особистості%20.pdf>

9. Кузьма-Качур М.І., Горват М. В. Нові підходи до формування природознавчої компетентності молодших школярів. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія»*. № 2 (6). 2017. С. 137–139.

10. Прокопчук В.С. Шкільне краєзнавство: навчальний посібник. К.: Кам'янець-Подільський: Кондор, 2010. 240с.

11. Савченко О. П. Культурологічний підхід до підготовки майбутніх учителів. *Наука і освіта*. 2012. № 8. С. 146-148.

12. Стельмахович М. Незалежній Україні – автентичну українську педагогіку. *Вісник Прикарпатського університету: Педагогіка*. Івано-Франківськ, 1998. Вип. 1. С. 3-10.

13. Сухомлинська О. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем. Київ: А.П.Н., 2003. 68 с.

14. Шевчук К.Д., Тирон О.О. Характеристика педагогічних умов формування ціннісного ставлення до природи у молодших школярів. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2022/48/part_2/43.pdf

Дата першого надходження статті до видання: 25.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 20.04.2026

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>